

Viite: Ulkoilukäytänteet koulukodeissa

Asia: Muistio vastauksista 5.7.2017 koulukodeille lähetettyyn tietopyyntöön

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (Sops 59–60/1991), joka on lakina voimaan saatettu ihmis-oikeussopimus.

Suomessa on yhteensä seitsemän koulukotia, joissa asuu ja opiskelee noin 300 lasta. Valtion koulukoteja on nykyisin viisi: Sairila, Lagmansgården, Liminka, Sippola ja Vuorela. Yksityisiä koulukoteja on kaksi: Nuorten Ystävät ry:n Pohjolakoti Muhoksella ja Perhekuntoutuskeskus Lauste Turussa.

Lapsiasiavaltuutetun tekemillä vierailukäynneillä koulukoteihin on lasten kanssa käydyissä keskusteluissa noussut esille koulukotien ulkoilukäytänteet. Osa lapsista pääsee oman kertomansa mukaan ulos kerran päivässä tunnin ajan, jolloin mahdollisuutena on liikkua ennalta sovittua reittiä kulkien. Osassa erityisen huolenpidon yksiköistä ei ole lasten kertoman mukaan päästy ulos useaan viikkoon.

Lapsiasiavaltuutettu on tehnyt tietopyynnön yllämainituille koulukodeille niiden ulkoilukäytänteistä ja tässä muistiossa on yhteenveto koulukotien vastauksista tietopyyntöön.

Perustelut kannanotolle

Lapsiasiavaltuutetun kannanotto perustuu lastensuojelulakiin (417/2007), jonka 4 §:n mukaan lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lapsiasiavaltuutettu pitää lapsen päivittäistä ulkoilumahdollisuutta välttämättömänä lapsen suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta.

Lisäksi asian kannalta keskeinen säädös on lapsen oikeuksien sopimuksen 6 artikla, joka turvaa lapsen oikeuden elämään sekä henkiinjäämiseen ja kehittymiseen mahdollisimman täysimääräisesti. Lapsen oikeuksien komitea on määritellyt kyseisen artiklan yhdeksi perustavanlaatuisista yleisperiaatteista koko lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanossa.

Muita lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisiä artikloja ovat myös

- lapsen oikeus parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan (24 artikla)
- lapsen oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin (31 artikla).

Yhteenveto koulukotien vastauksista

Koulukotien lähettämien vastausten perusteella koulukoteihin sijoitetuilla lapsilla on pääsääntöisesti mahdollisuus liikkua vapaasti koulukodin alueella sekä sen lähiympäristössä ja kulkea kouluun ja harrastuksiin, mikäli lapsen liikkumavapautta ei ole rajoitettu lastensuojelulain perusteella tai lasta ei ole sijoitettu erityisen huolenpidon yksikköön. Joissakin koulukodeissa mahdollisuudesta liikkua yksin päätetään kuitenkin aina yksilöllisesti nuoren tilanteesta riippuen. Yksi koulukoti myös kertoi, että poikkeuksellisesti muunkin kuin erityisen huollon yksikön tai päihdeyksikön ovet voivat olla lukittuna, mikäli jollekin lapselle on tehty liikkumisvapauden rajoittamispäätös. Lapsen pääsevät silloin liikkumaan ulos ohjaajan avustuksella.

Koulukotien erityisen huolenpidon yksiköiden ulkoilukäytänteissä on jonkin verran eroavaisuuksia. Lapset ulkoilevat pääsääntöisesti ohjaajan valvonnassa, mutta joissain yksiköissä lapset voivat ulkoilla myös itsenäisesti. Ulkoilu tapahtuu lähinnä koulukotien piha-alueella ja vaihtelevasti myös muussa lähiympäristössä. Mikäli ulkoiluaika on rajattu, ulkoiluaika vaihtelee 15 minuutista kahteen tuntiin päivässä. Kaikissa koulukodeissa oli ainakin pyritty päivittäiseen ulkoiluun, mutta aina sitä ei ole pystytty toteuttamaan. Mikäli lapselle on tehty liikkumisvapauden rajoituspäätös, kaikki koulukodit ilmoittivat lapsen ulkoilevan aina yhdessä ohjaajan kanssa.

Koulukotien vastausten perusteella koulukodit tarjoavat lapsille melko monipuolisia liikuntamahdollisuuksia alueellaan. Lapset voivat käydä pääsääntöisesti harrastuksissa myös koulukodin ulkopuolella. Lapset ulkoilevat yleensä koulupäivien aikana välituntisin sekä koululiikuntatunneilla. Koulupäivien jälkeen liikunta on vapaamuotoisempaa, mutta tarjolla on vaihtelevasti myös järjestettyä liikuntaa.

Jotkut koulukodit ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että vaikka lapsille tarjotaan erilaisia ulkoilu- ja liikuntamahdollisuuksia, lapset saattavat jäädä mieluummin sisälle älylaitteiden äärelle. Lapsille ei välttämättä ole myöskään muodostunut erityistä suhdetta ulkoiluun, jolloin ulkoiluun motivoiminen voi olla erityisen haastavaa.

Lapsiasiavaltuutetun johtopäätökset

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomiota vastausten perusteella erityisesti seuraaviin seikkoihin:

- rajoitustoimenpiteistä päätettäessä rajoitustoimenpiteen tekemisen perusteet sekä rajoitustoimenpiteen sisältö ja käytänteet on käytävä läpi yhdessä lapsen kanssa
- 15 minuutin päivittäinen ulkoilu on vähän ja koulukotien tulisi kiinnittää huomiota mahdollisuuteen lisätä ulkoilun määrää lapsen yksilölliset tarpeet huomioon ottaen.

Lapsiasiavaltuutettu kannustaa keskustelemaan yksiköittäin lasten kanssa ulkoilukäytänteistä ja niiden kehittämistä ottaen huomioon lapsiasiavaltuutetun nuorilta saama palaute käytänteiden kehittämistarpeista, jotka olivat tietopyynnön taustalla.

Lapsiasiavaltuutettu esittää sosiaali- ja terveysministeriön harkittavaksi yhteisen ohjeistuksen antamista koulukotien ulkoilukäytänteistä.

JAKELU

Koulukodit (Sairila, Lagmansgården, Liminka, Sippola, Vuorela, Pohjolakoti, Lauste)

Sosiaali- ja terveysministeriö
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Eduskunnan oikeusasiamies
Aluehallintovirastot
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto